

3. *Богущий Ю.* Стан та перспективи розвитку культури в Україні / Ю. Богущий. – К. : ДАКККіМ, 2004. – 49 с.
4. *Божович Л.* Проблема развития мотивационной сферы ребенка: изучение мотивации поведения детей и подростков / ред. Л. И. Божович, Л. В. Благонадежина. – М. : Педагогика, 1972. – 259 с.
5. *Блаво Р.* Целение музыкой / Р. Блаво. – М. : Питер, 2003. – 203 с.
6. *Гусак Р.* Традиційна весільна інструментальна музика Поділля / Р. Гусак // Проблеми розвитку художньої культури : тези доп. наук.-практ. конф. – К. : КДІК, 1994. – 204 с.
7. *Выготский Л.* Психология искусства / ред. А. Н. Монтьева; коммент. Л. С. Выготского. – М. : Искусство, 1986. – 572 с.
8. *Іваницький А.* Українська народна пісенна творчість / А. Іваницький. – К. : Муз. Україна, 1990. – 336 с.
9. Кремень В. Велиння часу – плекати національну гордість у молоді [Текст] / В. Г. Кремень // Учитель. – 1999. – № 11-12. – С. 59-60, 62.
10. *Леонтьев А.* Очерки психологии личности / А. Леонтьев. – М. : Наука, 1993. – 374 с.
11. *Падалка Г.* Вчитель, музика, діти / Г. Падалка. – К. : Муз. Україна, 1982. – 44 с.
- Потебня А.* Из записок по теории словесности / А. А. Потебня. – Харьков, 1905. – С. 147-149.
12. *Семашко О.* Соціологія мистецтва / О. Семашко. – К. : Новий світ, 2004. – 598 с.
13. Социология: словарь-справочник / сост. : Т. Лоусон, Дж. Геррод. – М. : Наука, 2000. – 678 с.
14. *Сорокин П.* Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин // Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов : пер. с англ. – М. : Политиздат, 1992. – 116 с.
15. Социология: словарь-справочник / сост. : Т. Лоусон, Дж. Геррод. – М. : Наука, 2000. – 678 с.
16. *Таланчук П.* Вступне слово / П. Таланчук // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : V міжнар. наук.-практ. конф. – К. : Університет “Україна”, 2004. – С. 3-5.
17. *Яворский Б.* Воспоминания, статьи, письма / Б. Яворский. – М. : Музыка, 1964. – Т. 2. – 670 с.

Турина О. А. Здоровый образ жизни – эталонная модель культурно-художественной среды.

В статье анализируются теоретико-методологические подходы отечественных и зарубежных исследователей к изучению феномена здорового образа жизни молодого лица с особыми потребностями в контексте творческой социализации в культурно-художественной среде.

Ключевые слова: культурно-художественная среда, творческая социализация лица, эталонная модель культурно-художественной среды – здоровый образ жизни.

Turina O. A. The healthy way of life is model of cultural and art environment.

In the article the theoretical and methodological going of domestic and foreign researchers is analysed near the study of the phenomenon of healthy way of life of young person with the special requirements in the context of creative socialization in a cultural and art environment.

Keywords: a cultural and art environment, creative socialization of person, standard model of cultural and art environment, is a healthy way of life.

Філонич О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ЕЛЕМЕНТИ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ В КОНСТРУЮВАННІ ВИРОБІВ

У статті розкрито проблему формування елементів творчості учнів старшої школи в конструюванні виробів. Окреслено основні концептуальні виміри проблеми, обґрунтовано важливе значення впровадження комп'ютерних технологій у формування навичок конструювання виробів на уроках трудового навчання та необхідність професійної підготовки у виборі майбутньої професії, зокрема зроблено акцент на метод проектів у технології трудового навчання.

Ключові слова: творчість, учні старшої школи, конструювання виробів, проектування, школа.

Метою створення даної статті є сформулювати елементи творчості учнів старшої школи

при вивченні конструюванні одягу, закріпити і розширити знання з проблем розвитку творчості, ознайомитись з роллю професійної підготовки при виборі майбутнього фаху, детально розглянути метод проектів у технології трудового навчання.

ТВОРЧИСТЬ – це діяльність, що породжує дещо якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю та суспільно-історичною унікальністю. Творчість специфічна для людини, бо завжди передбачає творця – суб'єкта творчої діяльності. В природі відбувається процес розвитку, перетворення – але не творчості. Отже, людині притаманна творчість, а особливу форму мислення, яка виникає під час цього складного і почасти невідомого навіть ученим процесу, називають творчим мисленнями. Творчість необхідна для суспільства, передовсім не в культурній, а в науково-технічній царині, позаяк саме ця сфера найбільше впливає на добробут та динамічний розвиток знань людства. Пошук нових знань та їх матеріалізація, тобто створення нових об'єктів техніки, значно ускладнилися в умовах зростаючих темпів оновлення технічних засобів та швидкого зростання науково-технічної інформації. Через це в усьому світі постійно виникають розробки теоретичних основ та методичних засобів активізації творчого мислення та пошуку нових технічних вирішень. Розвиток наукових основ технічної творчості, розробка методик активізації творчого процесу, навчання основам творчості, створення в наукових, проектно-конструкторських і технологічних організаціях, на підприємствах та в вищих навчальних закладах сприятливих умов для творчості у наш час є необхідністю.

Прискорення науково-технічного прогресу шляхом збільшення чисельності кадрів наукових робітників та науково-допоміжного персоналу, – не можу відповідати меті сьогодення. Щоб прискорити процес отримання нових знань, створення вискоелективної техніки на базі винаходів, необхідно мати засоби для активізації творчого мислення. Специфічність цих засобів пов'язана з відмінністю логіки наукового відкриття та формальної логіки. Думка працює в будь-яких умовах, для неї неможливо створити об'єктивно найсприятливішу атмосферу, так як в ментальній і мисленнєвій сфері існує така досі нез'ясована реалія, як натхнення або осяяння. Саме цей момент наближує вивчення евристичних засобів та методів активізації творчого мислення, водночас розвиваючи здібності особистості у творчості. Оволодіння цими прийомами допомагає усвідомити загальнолюдську значущість творчості, його суспільну необхідність, повніше відкрити свої творчі можливості.

Проблеми творчості взагалі та технічної творчості зокрема, що здавна турбували людство, лишаються актуальними і в наш час через свою багатоаспектність [2]. Докопатися до сутності творчості намагалися філософи, мислителі, психологи, письменники – навіть прості люди, не обдаровані великим талантом, хоч раз у житті замислювалися про те, через що саме виникає натхнення. Звісно, в наш час ніхто вже не стане пояснювати людське натхнення “Божою підказкою”, і жодна міфологічна концепція трактування творчості не може вповні пояснити цей феномен.

Творчість як процес створення нового виражає конструктивний та перетворювальний труд людини, нерозривно пов'язаний з його пізнавальною діяльністю, що є відображенням об'єктивного світу у свідомості людини. Однак процес відображення не є дзеркальним відображенням дійсності, а ускладнюється аналізом та синтезом нових форм та образів у людському мозку. В процесі творчості не тільки відбиваються предмети та явища об'єктивного світу, але й пізнаються цілі, умови та причини виникнення та існування цих предметів та явищ. Тому творчість слід розглядати як процес складних об'єктивно-суб'єктивних відносин між творцями та об'єктами творчості, як єдність пізнання та перетворення.

Об'єктивний характер творчого процесу проявляється у відображенні реальних явищ, задач, суспільних потреб, тим часом як суб'єктивний бік виражається у різних мотивах та результатах перетворювальної діяльності людини.

Існують різноманітні види творчості: наукова, технічна, художня тощо. Всі вони мають специфічні риси, спільне і відмінне.

Прагнення творити природне для людини. Завдяки творчості кожна людина може реалізувати себе як особистість, досягти гармонії з навколишнім світом. А для суспільства в цілому творчість окремих його членів є запорукою розвитку та процвітання.

Школа здійснює потужний вплив на формування особистості, зокрема і на її творчі якості. Тому одним із основних завдань сучасної системи освіти в Україні є виявлення та подальший розвиток творчих здібностей кожної дитини. Запорукою цього є особистісно-орієнтована побудова навчально-виховного процесу, його проблемно-діяльнісне спрямування [3]. Це завдання для педагогіки не нове, проте його гострота й актуальність з часом не зменшуються. Невичерпність даної проблеми зумовлена постійними змінами суспільного середовища, в якому функціонує система освіти. Тому пошук нових можливостей підсилення розвиваючих функцій навчального процесу, засобів формування активної творчої особистості був і залишається перспективним напрямком психолого-педагогічної науки.

Конструювання виробів є творчим процесом, що вимагає достатнього розвитку технічного мислення та процесів уяви. Як показують наші дослідження, учні, які приходять в навчальні майстерні, не вміють конструювати вироби для виготовлення, зображати їх у вигляді креслення, ескізу чи технічного рисунку. “Створення образу нерозривно пов’язано із залученням знань, із виконанням ряду логічних операцій. Переплетення чуттєвих і логічних компонентів мисленнєвої діяльності призводить не тільки до відтворення образу, але й створення нового, відмінного від вихідного, зображеного на кресленні” [6]. Таким чином, в результаті обдумування зображення готової деталі, можна створити іншу, із додатковими функціями та призначенням. “При формуванні таких вмінь необхідно спонукати учнів повновому глянути на добре відоме, ставати на точку зору, що відрізняється від загальноприйнятої, обговорювати наслідки, що витікають із нових аналогій”.

Коли учень переконструює задані характеристики завдання в новий образ, в його уяві з’являється остаточний вигляд виробу. Без попереднього досвіду такої роботи не буде відбуватися творчий процес. Свого часу, майже всі автори, що вивчали творчу діяльність, відзначають, що “творчо підходити до справи, висловлювати оригінальні пропозиції багатьом заважають такі негативні мотиви, як невпевненість у своїх силах, надмірна самокритика, страх бути незрозумілим або висміяним”. Як відзначає Ф. І. Івашенко [4]: “Розвиток уяви – найважливіша умова творчого ставлення до справи, новаторства в будь-якому виді праці...”. У свою чергу, він виділяє деякі умови розвитку уяви, які можуть бути включені до змісту трудового виховання або відтворені у навчальних умовах. Зокрема, “...розвиток уяви тісно пов’язано з наявністю у людини таких якостей, як сприйнятливості до проблем, наполегливості (вона допомагає протистояти невдачам), прагнення до ігрових ситуацій (гравець звільнюється від скутості, від звичних дій), прагнення до вдосконалення, відсутність самозаспокоювання та ін.”. Ці факти завжди необхідно враховувати вчителю: негативні – переборювати, а позитивні – розвивати.

Саме із врахуванням вищенаведеного нами розроблено програмне середовище із метою конструювання виробів. На екрані з’являється зображення виробу, що надає можливість учневі переходити від одного зображення до іншого, змінюючи окремі елементи виробу (останній розділений на три частини), варіанти їх зміни (показано поряд із зображенням виробу).

Загальноосвітня школа готує старшокласників до вибору професії всім змістом і методами навчально-виховної роботи. У цій підготовці важливо все: система загальноосвітніх знань, політехнічне й трудове навчання, ідейно-політичне, моральне, естетичне й фізичне виховання учнів. Проте вибір професії не може бути лише як побічний результат загальношкільної та позашкільної виховної роботи. Потрібна спеціальна система

заходів, спрямованих на підготовку учнів старшого шкільного віку саме до професійного самовизначення. На основі цієї системи і формується в особистості те особливе психологічне утворення, що має назву готовності до свідомого вибору професії. Це психологічне утворення – структурне і включає такі компоненти:

1) загальне позитивне ставлення до праці на користь суспільства, працьовитість, усвідомлення того, що праця є обов'язком кожної людини;

2) знання певних професій, їх змісту, вимог, перспектив їх розвитку, шляхів здобуття професійної кваліфікації;

3) наявність певних професійних інтересів;

4) правильна самооцінка, знання своїх здібностей, інших властивостей. Будучи покликаною вивчати властивості і закономірності процесів професійного навчання і професійного виховання, психологічні особливості профорієнтаційної роботи використовує у своєму арсеналі ті ж методи, що й в інших галузях психологічної науки: спостереження, експеримент, методи бесіди, анкетування, вивчення продук-тів діяльності.

Сучасне профорієнтування – це перш за все виховання молоді людини як суб'єкту вибору професії і суб'єкту праці, який володіє активністю і самостійністю в поведінці і діяльності, здатністю до ініціативного цілеполюганню та плануванні свого майбутнього, а також створення умов, які сприяють розвитку внутрішніх засобів активного професійного самовизначення: самопізнання, само оцінювання і саморозвитку [5]. Ефект профорієнтаційної роботи зі старшокласниками підвищується за певних умов. До цих умов належать:

а) побудова профорієнтаційної роботи на основі врахування вікових особливостей учнів;

б) конструювання пізнавального профорієнтаційного матеріалу на основі принципів системності, послідовності й наступності;

в) застосування активних методів навчання та виховання в профорієнтаційній роботі;

г) реалізація творчих зв'язків класного керівника з батьками і вчителями-предметниками.

У зміст формування професійних планів і мотивів вибору професії дітей входить:

1) профорієнтаційна спрямованість батьків (ставлення, мотиви);

2) рівень залучення батьками дітей до своєї професійної діяльності;

3) уявлення (плани, бажання) батьків про майбутній трудовий шлях дитини;

4) обґрунтування (мотиви) цих уявлень;

5) знання батьками індивідуально-психологічних особливостей дитини (інтересів, нахилів, здібностей та інших психологічних якостей) у контексті вибору майбутньої професії.

Успішність профорієнтаційної роботи в школі значною мірою залежить від участі в ній:

– класного керівника;

– учителів-предметників;

– батьків;

– друзів.

Також на успішність профорієнтаційної роботи в школі впливає рівень розумових здібностей, рівень інтелекту та структура інтересів молоді людини.

Основним завданням профорієнтаційної роботи є допомога сформувати у старшокласників ефективне рішення, яке вплине на вибір професії та буде віддзеркалювати як індивідуальні так і суспільні потреби. Вибір професії – це не одномоментовий акт, а процес, що складається з ряду етапів, тривалість яких залежить від зовнішніх умов і індивідуальних особливостей суб'єкту вибору професії. Останнім часом у нашій країні відбувається процес модернізації освітньої системи. Ці зміни відбуваються за трьома основними напрямками: входження до світового освітнього простору; пошук нових засобів і

методів формування творчої особистості; подальша інтеграція освітніх факторів (школи, родини, суспільства). Значний внесок у розробку теоретичних і практичних питань технології трудового навчання зробили М. Гончаров, О. Калашников, С. Шабалов та ін. Вивченню підходів до визначення змісту трудового навчання присвячені роботи С. Батищева, В. Мадзігона, В. Сидоренка, Д. Тхоржевського.

Однією з педагогічних технологій, яка спрямована на покращення та розвиток трудового навчання, є метод творчих проєктів або проєктно-технологічний метод [1]. Теорія та практика проєктного підходу до навчання бере свій початок з кінця XIX – початку XX століття завдяки науковим пошукам вітчизняних та зарубіжних учених-педагогів. У Радянському Союзі цей метод широко використовувався в школах сільської молоді та в дослідно-показових навчальних закладах до 1931 року. Потім було заборонено його використання в практиці радянської школи.

Зараз відбувається відродження методу проєктів у навчальних програмах. У Російській Федерації метод проєктів було запропоновано в 1993 році у зв'язку із включенням освітньої галузі “Технологія” до базових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів. Елементи методу проєктів увійшли й до програми з трудового навчання загальноосвітніх навчальних закладів України, яка була затверджена в 2001 році.

У програмі з трудового навчання, зокрема, зазначається, що метод проєктів є основним методом навчання, який використовується в освітній галузі “Технологія”. Це зумовлено тим, що освітні завдання цієї галузі не можуть бути розв'язані тільки традиційними методами навчання.

Слід відмітити, що розуміння сутності теорії та практики проєктної діяльності й проєктного методу навчання є різним у зарубіжній та вітчизняній літературі. Під час спілкування з учителями та методистами трудового навчання виявилось, що більшість із них ототожнюють поняття “проєктно-технологічний метод навчання” й “навчання проєктно-технологічної діяльності”, тоді як ці поняття відрізняються своєю метою. Під проєктно-технологічним методом навчання треба розуміти такий метод навчання, коли школярі набувають знань і вмінь у процесі планування й виконання самостійних технічно-творчих завдань-проєктів. Навчання ж проєктно-технологічної діяльності обумовлюється способом взаємодії з оточуючим світом, тобто формуванням проєктно-технологічної культури. Тому можна зробити висновок, що найбільш оптимальні умови для навчання проєктно-технологічної діяльності та використання проєктно-технологічних методів можна створити на заняттях з трудового навчання.

Сучасний етап розвитку школи передбачає застосування в освітній галузі “Технологія” нової системи навчання, проєктно-технологічної, мета якої полягає в розробці й виготовленні навчального творчого проєкту, що передбачає самостійне розроблення та виготовлення учнем виробу від ідеї до її втілення в матеріальний образ. Насамперед, це передбачає наявність суб'єктивної або об'єктивної новизни проєкту, виконаного учнем з певним контролем та консультацією вчителя.

Аналізуючи науково-педагогічну літературу з цієї проблеми, стикаємося з тим, що на сьогодні питання організації проєктної роботи учня та вчителя розглянуто недостатньо, тобто необхідне більш розгорнуте та ґрунтовне його висвітлення, насамперед змісту, мети й етапності проєктування. У своїх працях науковці найчастіше розглядають проєктування як процес створення й виготовлення об'єкта. Ми вважаємо, що проєктування – це науково обґрунтоване (визначене) технічно-творче конструювання нового проєктного об'єкта, за певною системою параметрів або перетворення існуючого прототипу до якісно нового стану.

Перевага проєктно-технологічного методу трудового навчання полягає в тому, що учні під час цієї діяльності більш активно залучаються до самостійної, практичної, планової та систематичної роботи, в них виховується прагнення до пошуку шляхів створення нового або більш якісного вдосконалення існуючого виробу (матеріального об'єкта), формується

уявлення про його майбутнє застосування; розвиваються моральні та трудові якості учня, мотиви вибору професії. При цьому слід особливу увагу приділяти станові інтересу учнів до цього процесу, згасання інтересу сигналізує вчителю про недоліки в роботі. Необхідно стежити, щоб учні доводили свої задуми до кінця, особливо на технологічному етапі.

Водночас вирішуються й технічно-творчі завдання: визначення функціонального призначення обраної конструкції; розвиток уміння читати креслення; складання ескізів майбутнього виробу; планування технологічного процесу; організація творчої діяльності; формування в учнів технологічної культури.

Успішність проектування неможлива без таких взаємопов'язаних цілей: соціально-економічна ефективність, соціальна інтегрованість, соціальна активність, соціальна керованість. Але найважливішим чинником виступає правильно визначена й послідовно організаційно спланована робота як учня, так і вчителя. А це, насамперед, правильна логічна послідовність дотримання етапів виконання творчих проектів.

На основі вищенаведеного, можна зробити такий висновок, що структуру і послідовність проектно-технологічної діяльності учнів можна представити у такому вигляді:

1. Етап підготовки та організації проектно-технологічної діяльності.
2. Етап технічно-творчого конструювання.
3. Етап технологічного процесу.
4. Заключний етап.

Використана література:

1. *Бабанський Ю. К.* Методи навчання в сучасній загальноосвітній школі. – М. : Просвіта, 1985. – 344 с.
2. *Богоявленська Д. Б.* Интеллектуальная активность как проблема творчества. – Ростов : изд-во Рост, 1983. – 173 с.
3. *Захарова А. В.* Психологічне навчання старшокласників. – М., 1976. – 127 с.
4. *Иващенко Ф. И.* Психология трудового воспитания : учеб. пособие для пед. ин-тов. – 2-е изд., перераб. и доп. Мн. : изд-во “Университетское”, 1988. – 160 с.
5. *Павлютенков Е. М.* Профорієнтація учнів. – К., 1983. – 152 с.
6. *Якиманская И. С.* О роли пространственных представлений в процессе решения технологических задач // Формирование и развитие пространственных представлений у учащихся. – М. : Просвещение, 1964. – 154 с.

Филонич Е. В. *Элементы творчества учеников старшей школы в конструировании изделий.*

В статье раскрывается проблема формирования элементов творчества учеников старшей школы в конструировании изделий. Очерчены основные концептуальные измерения проблемы, обосновано важное значение внедрения компьютерных технологий в формирование навыков конструирования изделий на уроках трудового обучения и необходимостью профессиональной подготовки при выборе будущей профессии, в частности, сделан акцент на метод проектов в технологи трудового обучения.

Ключевые слова: *творчество, ученики старшої школи, конструювання изделий, проектування, школа.*

Filonich E. V. *Elements of creation of students of senior school in constructing of wares.*

In the article the problem of the formation of the elements of the pupils' creativity at the designing of the goods at senior school reveals. There are outlined basic conceptual measurements of the problem, the great values of introduction of the computer technologies in formation of the skills of designing of the goods at the lessons of labor training and necessity of the vocational training at a choice of the profession are proved, particularly an emphasis on the method of designing in the technology of the labor training is made here.

Keywords: *creation, students of strashoi school, constructing of wares, planning, school.*